

Васюк О. В., кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри педагогіки НУБіП України (м. Київ)

Лященко Н. О., студентка магістратури НУБіП України (м. Київ)

Ліснічук Н. В., аспірантка кафедри педагогіки НУБіП України (м. Київ)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

У статті окреслено теоретичні аспекти контролю навчальних досягнень, визначено відношення студентів до організації тестового контролю при вивченні дисципліни «Соціальна психологія».

Ключові слова: контроль навчальних досягнень, кредитно-модульна система, тестовий контроль, «Соціальна психологія».

В статті описано можливості використання контролю з позиції умов Болонського процесу, визначено відношення студентів до контролю знань при вивченні дисципліни «Соціальна психологія».

Ключевые слова: контроль знаний, кредитно-модульная система, тестовый контроль, «Социальная психология»

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах входження України до єдиного європейського та світового освітнього простору, підписання Болонської конвенції, актуальними постають питання реорганізації освітньої системи, її удосконалення згідно вимог конвенції.

Процес навчання завжди спрямований на вирішення навчально-виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності. З переходом до кредитно-модульної системи змінюється і процес контролю навчальних досягнень студентів вищої школи, що потребує значної реорганізації процесів його протікання. Тому для науковців і тих, хто цікавиться освітніми процесами в Україні, набуло актуальності питання вдосконалення процесу контролю навчальних досягнень студентів згідно вимог Болонського процесу, зокрема використання тестових завдань, як основної форми такого контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання контролю навчальних досягнень завжди приділялася належна увага, зокрема, основи системи контролю якості навчання розглядали Л. Одерій [6], Ю. Бабанський [2], Н. Талізїна [10]. Модульно-рейтинговій технології професійної підготовки фахівців приділяв велику увагу А. Алексюк [1], основи контролю з погляду дидактики вивчали І. Малафійк [5], В. Оконь [7].

Методика контролю навчальних досягнень студентів-аграрників у процесі вивчення спеціальних технічних дисциплін запропонована А. Єсауловим [3]. Проте, варто зазначити, що аспектам контролю навчальних досягнень студентів, зокрема організації тестового контролю при вивченні дисципліни «Соціальна психологія», не приділялося достатньої уваги.

Формулювання цілей статті. Метою статті є окреслення поняття «контроль», його функцій, принципів та дослідження відношення студентів спеціальності «Соціальна психологія» до тестового контролю, що дасть можливість удосконалити методику викладання названої дисципліни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з умов входження України до європейського простору вищої освіти є впровадження кредитно-модульної системи на зразок Європейської системи трансферу кредитів (ECTS). Згідно з нею, основною формою контролю навчальних досягнень стають тестові завдання.

Розглянемо погляди науковців на визначення поняття «контроль». У «Психологічному словнику» [8] поняття «контроль» трактується як певний вид діяльності, який має на меті перевірку. Також відмічається, що контроль і оцінка є невід'ємними складовими будь-якої діяльності. У свою чергу, Ч. Купісевич [4] вважає, що контроль – це певна діяльність, метою якої є перевірка і оцінювання результатів навчання, на основі яких

уводяться дії, спрямовані на усунення виявлених недоліків.

Науковець Л. Одерій [6] відмічає, що контроль є важливим компонентом системи навчального процесу, протікає в різних формах для визначення рівня знань, умінь і навичок, має на меті удосконалення організації навчального процесу.

Дослідник В. Оконь під контролем розуміє діяльність учителя, спрямовану на спостереження, аналіз і оцінювання досягнень учнів, на використання отриманих показників для оптимізації навчально-виховного процесу [7].

Бабанський Ю. [2] розглядає контроль як певну діяльність, яка здійснюється з метою отримання і фіксування інформації про результати дидактичної взаємодії учня і вчителя та зіставлення отриманих результатів з визначеною метою, і у випадку виявлення слабких місць у ході протікання навчального процесу, застосувати оперативні заходи для його корегування і регулювання, тобто інших форм, методів і засобів. Як зауважує, В. Оконь, не всі види оцінювання і контролю впливають на результативність роботи. Зокрема, контроль, який застосовують механічно, а мета і зміст його не зрозумілі для тих, кого контролюють, може бути навіть шкідливим [7].

Учена Н. Тализіна [10] відзначає, що контроль здійснюється з метою отримання інформації про реальне протікання процесу навчання, а в разі виявлення відхилень, його регулювання за допомогою коригуючих впливів, з метою приведення у відповідність до визначеного алгоритму управління. Подібної думки дотримується А. Єсаулов, відмічаючи поліфункціональність контролю, розуміє під цим поняттям виявлення, вимір і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Разом з тим, А. Єсаулов у контролі навчальних досягнень виділяє перевірку, як важливу його складову, та розглядає її як процедуру виявлення та виміру результатів навчання. Крім перевірки, контроль містить у собі оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки [3].

Враховуючи вищесказане, під контролем навчальних досягнень розуміємо діяльність, яка спрямована на визначення рівня засвоєння пропонованих знань, умінь

та навичок, виявлення прогалин у системі їх засвоєння, з метою подальшої корекції.

Виділяють поточний, тематичний і підсумковий контроль, перевірку і оцінку знань студентів. Поточна перевірка знань студентів проводиться на кожному занятті, та має визначати оперативні дані, завдяки яким педагог корегує свою подальшу роботу. Тематична перевірка виявляє рівень засвоєння усієї теми, тим самим впливає на систематизацію знань. Метою підсумкового контролю є об'єктивні дані про рівень навчальних досягнень студента за семестр, остаточного контролю – за навчальний рік. [1].

Контроль навчальних досягнень має декілька функцій, основними з яких, на думку А. Алексюк, є наступні шість функцій [1, с. 477]: освітня; діагностична; вимірювання та оцінювання знань, умінь і навичок студентів; виховна; розвиваюча; прогностично-методична.

Основні правила і підходи до контролю і оцінювання знань, умінь і навичок визначають принципи контролю. А. Алексюк та Ю. Бабанський пропонують дотримуватись таких принципів навчальної роботи та оцінювання знань, умінь та навичок студентів [1; 2]:

– принцип *індивідуального і диференційованого підходу* до перевірки знань, умінь та навичок студентів, яка передбачає індивідуальну роботу викладача зі студентом;

– принцип *системності перевірки та оцінювання знань, умінь та навичок* визначає вимоги до проведення контролю протягом усього періоду навчання студента у вищому навчальному закладі;

– принцип *тематичності* стосується всіх ступенів перевірки і передбачає оцінювання навчальної діяльності студентів за кожною темою, що вивчається, а не тільки за її результатами за семестр чи навчальний рік;

– принцип *єдності вимог викладачів до студентів* передбачає врахування кафедрами і викладачами існуючих загальнодержавних стандартів із підготовки фахівців стосовно всіх студентів;

– принцип *об'єктивності* передбачає постійну увагу викладача до підтримання необхідного рівня підготовки майбутніх фахівців, своєчасного виявлення прогалин

та прийняття заходів для їх усунення [1, с. 478 – 479].

На цьому етапі дослідження вважаємо на доцільне розгляд аспектів модульно-рейтингової системи. Наголосимо, що модуль виконує управлінські функції, його зміст передбачає цільову програму дій та загальний контроль пізнавальної діяльності. Із управлінських позицій модуль характеризується засвоєнням певної відносно самостійної змістової одиниці.

Викладач планує практичні заняття таким чином, щоб вони охопили матеріал модуля. Контроль знань здійснюється не лише поточний і підсумковий у формі заліку або екзамену, а й проміжний – за модулями.

Кредит (credit) – умовна одиниця виміру навчального навантаження студента при вивченні якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час навчання. Кредит – мінімальна одиниця, яка точно документується, часто означає навчання впродовж тижня (суму аудиторної і самостійної роботи студента).

Основною метою рейтингової системи є підвищення якості підготовки фахівця. Серед головних завдань рейтингової системи можна назвати: стимулювання пізнавальної діяльності, регулярної самостійної навчальної роботи студентів протягом усього семестру; підвищення їх мотивації до оволодіння освітніми програмами; формування позитивного досвіду самоосвіти та самовиховання; підвищення рівня організації освітнього процесу в вищому навчальному закладі [9, с. 78].

Модульно-рейтингова система оцінки знань передбачає 100 бальну шкалу, тобто 100 балів – це максимальна кількість балів, які студент може отримати за академічні успіхи у процесі вивчення змістового модуля. Оцінка знань студента за змістовий модуль враховує оцінки, отримані за всі види проведених занять, за поточне і підсумкове тестування (наприклад, за виконання практичних, лабораторних занять, і т.д.) з урахуванням вагових коефіцієнтів.

Реалізація тестового контролю знань дає можливість викладачам упорядкувати процес контролю навчального процесу студентів, підвищити об'єктивність оцінки. За результатами такого контролю студент

має можливість свідомо здійснити вибір рівня опанування навчальним матеріалом.

Як слушно зазначає І. Малафік [5], тестовий контроль дає змогу перевірити більший обсяг навчального матеріалу, ніж звичайний іспит за той самий час. Використовуючи єдині критерії оцінювання, тести ставлять усіх студентів у рівні умови, а це приводить до зменшення нервового напруження. Також науковець зазначає, що широта тесту дозволяє студентам показати свої досягнення на більшому полі матеріалу. На його думку, уніфікація вимог до тестового контролю, стандартизація процедури його проведення, застосування єдиних критеріїв і норм оцінювання та можливість комп'ютерної обробки результатів тестування сприяє підвищенню довіри з боку педагогів та студентів до результатів тестового контролю.

З метою системної організації контролю навчальних досягнень студентів при вивченні дисципліни «Соціальна психологія» нами здійснено емпіричне дослідження (анкетування і бесіда) зі студентами 5 курсу Національного технічного університету України КПІ. Насамперед ми повинні були з'ясувати відношення студентів до впровадження тестового контролю, як однієї з основних форм контролю навчальних досягнень студентів.

Зупинимось на аналізі відповідей студентів. Перше запитання анкети «Чи вважаєте Ви, що використання тестів, при перевірці знань студентів є ефективною формою контролю?» мало на меті дізнатися думку студентів, щодо використання тестового контролю знань взагалі. Отримані відповіді розподілилися таким чином: «так» – 74%, «ні» – 15%, «не можу відповісти» – 11%. Отже, такі результати свідчать про те, що більшість респондентів, позитивно оцінює використання тестів для контролю знань.

Відповідаючи на запитання «Чи вважаєте Ви, що використання тестового контролю дає можливість об'єктивно оцінити знання?», більшість студентів, 64%, підтвердили це твердження. Це дає можливість дійти висновку про те, що, на думку студентів, використання тестового контролю майже виключає можливість суб'єктивного ставлення до студента з боку викладача, помилкових суджень і висновків

викладача, які ґрунтуються на недостатньому вивченні студентів або упередженому ставленні до них та пом'якшенні впливу різноманітних факторів, які супроводжують процес оцінювання.

Відповідаючи на запитання «Як Ви ставитесь до використання тестових завдань при проведенні контролю рівня знань студентів при вивченні дисципліни «Соціальна психологія»?», більшість студентів (86%) відзначила своє позитивне ставлення до цієї форми контролю. Проте, 8% респондентів не підтримують тестовий контроль, ще 6% не вбачають різниці у складності між тестовим контролем та письмовою формою перевірки з відкрити питаннями.

Наступне запитання анкети мало на меті визначити результативність відкритого доступу до критеріїв оцінки тестів. Відповідь запитання «Чи вважаєте Ви, що ознайомлення студентів з критеріями оцінювання напередодні вивчення навчальної теми є необхідним?» вразила однотайністю: «так» вказали 96% опитуваних, що свідчить про бажання студентів оцінювання бачити прозорим та об'єктивним.

Відповідаючи на наступне запитання «Чи вважаєте Ви, що регулярний тестовий контроль робить результат навчання більш ефективним?», респонденти зазначили: «так» – 69%, «ні» – 15%, «не можу відповісти» – 26%, що свідчить про те, що систематичне використання тестового контролю, спонукає більшість студентів до своєчасного вивчення дисципліни.

Відповідаючи на запитання відкритої форми «Які, на вашу думку, знання дозволяють перевірити тестовий контроль?» студенти частково (43%) відмітили, що тестовий контроль дає можливість перевірити усі знання, якими володіє студент. Насамперед вони вказували, що тестовий контроль передбачає можливість контролю знань теоретичних положень, предметних та загальних умінь, інтелектуального й загально-психічного розвитку студентів, виявлення їх нахилів і здібностей, за умови, що при складанні тестів будуть витримані всі вимоги. 23% опитаних указали, що тестовий контроль дозволяє лише поверхово оцінити знання студента, 34% не змогли дати відповідь.

Даючи відповідь на запитання «Чи вважаєте Ви, що тестові завдання роблять контроль навчальних досягнень індивідуальним, що передбачає перевірку, оцінку, облік і корекцію власних результатів навчання кожного студента?», студенти відмічають, що це дійсно так (78%). На нашу думку, таке твердження студентів пов'язано з тим, що кожний із них при написанні своїх тестів, чітко бачить помилки та прогалини у вивченні дисципліни. Це дає студенту можливість самостійно визначити, що саме йому потрібно повторити, а можливо й вивчити.

Респонденти також відзначали валидність пропонованих тестів з дисципліни «Соціальна психологія», що аналізує проблему їх використання. Такі висновки зроблені нами на основі відповідей студентів на запитання: «Як Ви вважаєте, чи відповідають пропоновані тестові завдання з дисципліни «Соціальна психологія» тому, що ви опанували в рамках вивчення цієї дисципліни?». Відповіді опитаних розділились наступним чином: «так» – 73%, «ні» – 2%, «не в повному обсязі» – 25%.

З метою виявлення існуючих недоліків та подальшого їх усунення респондентам було поставлене наступне запитання відкритого типу: «Які недоліки тестового контролю при вивченні дисципліни «Соціальна психологія» ви можете назвати?». Більшість опитаних, а саме 63 %, зазначили одноплановість пропонованих тестів. У відповідях респондентів було наголошено на тому, що тести мають охоплювати усі аспекти проблеми, що вивчається, бути різних типів, що на думку студентів, зробить процес контролю знань об'єктивнішим та ефективнішим.

Наступне запитання анкети було поставлене з метою з'ясування думки студентів стосовно диференційованості контролю знань. «Чи вважаєте Ви, що застосування тестових завдань передбачає, як перевірку навчальних досягнень студентів на різних рівнях засвоєння навчального матеріалу, так і урахування індивідуальних особливостей студента при вивченні дисципліни «Соціальна психологія»?». Аналізуючи відповіді студентів, хочемо зазначити, що більшість опитаних (53%) підтвердили це твердження, не погодились 27% й 20% респондентів не

Питання педагогіки

змігли дати однозначної відповіді на запитання. Це свідчить про те, що тести потребують подальшого удосконалення, з урахуванням потреб кожного студента, та диференціацію на різних етапах засвоєння знань.

Висновки. Отже, студенти відмітили своє позитивне ставлення до використання тестових завдань при здійсненні контролю навчальних досягнень з дисципліни «Соціальна психологія». Проте, вони хотіли

бачити тести валідними, представленими різними типами, що, у свою чергу, потребує удосконалення, урізноманітнення та розширення бази тестових завдань з даної дисципліни.

Перспективи подальших розвідок. Здійснене дослідження не вичерпує усіх аспектів. Нагальною постає потреба удосконалення здійснення методики контролю знань студентів при вивченні дисципліни «Соціальна психологія».

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник / А.М. Алексюк.. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (методические основы) / Ю.К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
3. Єсаулов А. О. Методика контролю початкових досягнень студентів-аграрників у процесі вивчення спеціальних технічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / А.О. Єсаулов. – К., 2005. – 20 с.
4. Кулик М.С. Кредитно-модульно-рейтингова система навчальної діяльності: навч.-метод. посіб. / Кулик М.С., Лузік Е.В., Ладугубець Н.В. – К.: Національний авіаційний університет, 2004. – 96 с.
5. Малафійк І. В. Дидактика: навч. посіб. / І. В. Малафійк. – К.: Кондор, 2009. – 406 с.
6. Одерій Л.П. Основи системи контролю якості навчання: навч. посіб. / Л.П. Одерій. – К.: ІСДО, 1995. – 132 с.
7. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. – М.: Высшая школа, 1990. – 382 с.
8. Психологический словарь / В.В.Давыдов и др. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.
9. Сергеева Е.В. Оценка учебных достижений студентов в контексте Болонского процесса: рейтинговая система. // Управление качеством профессиональной подготовки специалистов в условиях перехода на многоуровневое образование. // Сб. науч. ст. по итогам всероссийской науч.-практич. конфер. (Волгоград, 22-25 сентября 2008 г.). – Ч. 1. – Волгоград: Изд-во ВГПУ «Перемена», 2008. – 268 с.
10. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф. Талызина. – М.: Изд-во МГУ, 1975. – 344 с.

Vasuck A., Ph.D., Associate Professor

Liashchenko N., student graduate

Lisnichuk N., graduate student in the Department

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE CONTROL OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF STUDENTS WHILE STUDYING THE DISCIPLINE "SOCIAL PSYCHOLOGY"

This paper outlines the theoretical aspects of the control of educational achievement, highlighted the concept of "control", "control of academic performance," it functions pedagogical principles. Analyzed the aspects of module-rating system as a module performs administrative functions, its content provides a targeted program of action and overall control of cognitive activities, student rating are an integral part of its monitoring of learning achievements.

Also found the attitude of students and found deficiencies in the use of tests overseeing academic achievements in the study of the subject "Social Psychology".

Found the possibilities for further research that will enable future improvement methodology of teaching "Social Psychology", process control learning achievements of students according to the requirements of the Bologna process, including the use of tests, such as the main form of control.

Keywords: control of educational achievement, credit-module system, test control.